

Spis treści

Wykaz akronimów	xv
Wykaz skrótów	xvii
Wstęp do wydania drugiego	xix
Wstęp do wydania pierwszego	xxi
1. Struktura Unii Europejskiej (<i>Jan Barcz</i>)	II-1
1.1. Rozwój strukturalny procesu integracji europejskiej: od Wspólnot Europejskich do Unii Europejskiej	II-1
1.2. Ustanowienie Unii Europejskiej i reforma jej struktury na mocy Traktatu z Lizbony	II-3
1.3. Obecna struktura Unii Europejskiej, jej wspólne wartości i cele	II-6
1.3.1. Obecna struktura Unii Europejskiej	II-6
1.3.2. Wspólne wartości Unii Europejskiej	II-7
1.3.3. Cele Unii Europejskiej	II-9
1.4. Członkostwo w Unii Europejskiej	II-10
1.4.1. Przystąpienie do Unii Europejskiej	II-10
1.4.2. Zawieszenie w prawach państwa członkowskiego	II-10
1.4.3. Wystąpienie z Unii Europejskiej	II-11
1.4.4. Wykluczenie z Unii Europejskiej	II-13
1.5. Zmiana Traktatów stanowiących podstawę Unii Europejskiej	II-14
1.5.1. Zwykła procedura zmiany	II-14
1.5.2. Uproszczona procedura zmiany	II-15
1.6. Jak długo będzie istniała Unia Europejska – problem jej rozwiązania	II-17
1.7. Inne ważniejsze sprawy strukturalne	II-18
1.7.1. Symbole Unii Europejskiej	II-18

1.7.2. Status języków państw członkowskich Unii Europejskiej	II-18
Literatura uzupełniająca	II-19
Podstawowe dokumenty	II-20
Pytania podsumowujące	II-20
2. Charakter prawny Unii Europejskiej (<i>Jan Barcz</i>)	II-22
2.1. Pojęcie organizacji międzynarodowej	II-22
2.2. Klasyfikacja charakteru prawnego Unii Europejskiej	II-23
2.3. Próby klasyfikacji Unii Europejskiej w kategoriach państwa	II-26
2.3.1. Uwarunkowania polityczne i prawne	II-26
2.3.2. Klasyfikacja Unii Europejskiej w świetle pojęcia konfederacji (związku państw, związku państwowego)	II-27
2.3.3. Klasyfikacja Unii Europejskiej w świetle pojęcia państwa federalnego (państwa związkowego)	II-28
2.4. Znaczenie idei federalizmu dla procesu integracji europejskiej	II-32
2.5. Organizacja międzynarodowa typu ponadnarodowego jako finalny model prawny procesu integracji europejskiej	II-33
2.6. Kompleksowa współzależność integracyjna: zarządzanie wspólnymi sprawami w Unii Europejskiej	II-35
Literatura uzupełniająca	II-39
Podstawowe dokumenty	II-39
Pytania podsumowujące	II-40
3. Rozszerzenie Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej (<i>Rudolf Ostrihansky</i>)	II-41
3.1. Wprowadzenie	II-41
3.2. Rozszerzenie Unii Europejskiej jako zmiana podmiotowa wielostronnej umowy międzynarodowej	II-42
3.3. Warunki rozszerzenia Unii Europejskiej	II-43
3.3.1. Państwa europejskie	II-44
3.3.2. Kryteria kopenhaskie	II-45
3.4. Proces akcesyjny	II-46
3.4.1. Postępowanie w Unii Europejskiej przed rozpoczęciem negocjacji akcesyjnych	II-46
3.4.2. Negocjacje akcesyjne	II-47
3.4.2.1. <i>Screening</i>	II-48
3.4.2.2. Negocjowanie warunków członkostwa	II-48
3.4.3. Dostosowanie prawa państwa kandydującego	II-50

3.4.4. Postępowanie po zakończeniu negocjacji akcesyjnych	II-52
3.5. Traktat akcesyjny	II-54
3.6. Historia i perspektywy rozszerzenia Unii Europejskiej	II-55
3.6.1. Fazy rozszerzenia przed rokiem 2004	II-55
3.6.2. Akcesja dziesięciu państw w roku 2004	II-57
3.6.3. Akcesja Bułgarii i Rumunii w roku 2007	II-59
3.6.4. Obecne negocjacje akcesyjne	II-60
Literatura uzupełniająca	II-61
Podstawowe dokumenty	II-62
Pytania podsumowujące	II-62
 4. Podział kompetencji pomiędzy Unię Europejską a państwa członkowskie oraz w ramach Unii Europejskiej (Przemysław Saganek)	 II-63
4.1. Uwagi wstępne	II-63
4.2. Dwa fundamenty podziału kompetencji pomiędzy Unię Europejską a jej państwa członkowskie	II-64
4.3. Zasada kompetencji przyznanych	II-65
4.4. Przepisy kompetencyjne dotyczące wydawania aktów UE	II-66
4.5. Obszary kompetencji Unii	II-68
4.6. Kompetencje dorozumiane Unii Europejskiej	II-70
4.7. Istota i wybór podstawy prawnej aktu	II-73
4.8. Granice kompetencji Unii Europejskiej. Kompetencje państw członkowskich	II-74
4.9. Rodzaje kompetencji Unii Europejskiej	II-76
4.10. Obszary objęte kompetencjami wyłącznymi UE	II-78
4.11. Kompetencje Unii Europejskiej inne niż wyłączne	II-80
4.12. Zasady równowagi instytucjonalnej i autonomii instytucjonalnej	II-80
Literatura uzupełniająca:	II-83
Pytania podsumowujące	II-85
 5. Zasada lojalności (Adam Łazowski)	 II-86
5.1. Wprowadzenie	II-86
5.2. Podstawy prawne	II-89
5.2.1. Artykuł 4.3 Traktatu o Unii Europejskiej	II-90
5.2.2. Artykuł 192 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej	II-91
5.3. Charakter prawny	II-92
5.4. Zakres podmiotowy	II-97

5.5. Obowiązki państw członkowskich wynikające z zasady lojalnej współpracy	II-98
5.5.1. Obowiązki o charakterze pozytywnym	II-99
5.5.2. Obowiązki o charakterze negatywnym	II-104
5.6. Podsumowanie	II-107
Literatura uzupełniająca	II-107
Podstawowe dokumenty	II-108
Pytania podsumowujące	II-108
6. Zasada niedyskryminacji (<i>Anna Zawidzka</i>)	II-109
6.1. Wprowadzenie	II-109
6.2. Zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową	II-110
6.3. Dyskryminacja odwrotna	II-115
6.4. Równe traktowanie kobiet i mężczyzn w zakresie zatrudnienia	II-116
6.5. Zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną	II-117
6.6. Podsumowanie	II-119
Literatura uzupełniająca	II-119
Podstawowe dokumenty	II-119
Pytania podsumowujące	II-120
7. Zasada pomocniczości (<i>Anastazja Gajda</i>)	II-121
7.1. Geneza	II-121
7.2. Ewolucja i zakres stosowania w prawie Unii Europejskiej	II-122
7.3. Zasada pomocniczości w orzecznictwie sądów unijnych	II-134
7.4. Zasada pomocniczości a regiony	II-136
Literatura uzupełniająca	II-138
Podstawowe dokumenty	II-138
Pytania podsumowujące	II-138
8. Zasada proporcjonalności (<i>Dawid Miąsik</i>)	II-140
8.1. Pojęcie i charakter	II-140
8.2. Źródła	II-141
8.3. Geneza i ewolucja	II-141
8.4. Test proporcjonalności	II-144
8.5. Zasada proporcjonalności jako zasada ustrojowa Unii Europejskiej	II-146
8.6. Zasada proporcjonalności jako zasada ogólna wiążąca instytucje Wspólnoty	II-149

8.7. Zasada proporcjonalności jako zasada ogólna wiążąca państwa członkowskie	II-151
Literatura uzupełniająca	II-155
Podstawowe dokumenty	II-156
Pytania podsumowujące	II-156
9. Ramy instytucjonalne Unii Europejskiej (<i>Agnieszka Grzelak</i>) ...	II-157
9.1. Wprowadzenie	II-157
9.2. Zasada jednolitych ram instytucjonalnych przed Traktatem z Lizbony	II-158
9.3. Ramy instytucjonalne Unii po Traktacie z Lizbony	II-161
Literatura uzupełniająca	II-163
Podstawowe dokumenty	II-164
Pytania podsumowujące	II-164
10. Zasada zachowania tożsamości narodowej państw członkowskich (<i>Justyna Maliszewska-Nienartowicz</i>)	II-165
10.1. Tożsamość narodowa a tożsamość europejska	II-165
10.2. Rozwój idei poszanowania tożsamości narodowej w Unii Europejskiej	II-167
10.2.1. Postanowienia aktów prawnych	II-167
10.2.2. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	II-170
10.3. Charakter i sposoby poszanowania tożsamości narodowej przez Unię Europejską	II-172
10.4. Ochrona wybranych elementów tożsamości narodowej	II-173
10.4.1. Ochrona kultury narodowej	II-173
10.4.2. Zachowanie różnorodności językowej	II-177
Literatura uzupełniająca	II-180
Podstawowe dokumenty	II-180
Pytania podsumowujące	II-180
11. Wspólne wartości Unii i poszanowanie praw człowieka (<i>Anastazja Gajda</i>)	II-182
11.1. Wspólna aksjologia Unii	II-182
11.2. Poszanowanie praw człowieka	II-183
11.2.1. Rozwój ochrony praw podstawowych w prawie unijnym	II-184
11.2.2. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej	II-189
11.2.3. Problem przystąpienia Unii Europejskiej do europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	II-193

Literatura uzupełniająca	II-197
Podstawowe dokumenty	II-197
Pytania podsumowujące	II-197
12. Zasada rządów prawa w Unii Europejskiej	
<i>(Justyna Maliszewska-Nienartowicz)</i>	II-199
12.1. Wprowadzenie	II-199
12.2. Rozwój zasady rządów prawa w Unii Europejskiej	
– orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości UE	
i postanowienia traktatowe	II-200
12.3. Zakres zastosowania zasady rządów prawa	
do działań Unii Europejskiej	II-202
12.4. Najważniejsze aspekty zasady rządów prawa	
w Unii Europejskiej	II-203
12.4.1. Zasada legalizmu	II-203
12.4.2. Bezpieczeństwo prawne <i>sensu largo</i>	II-204
12.5. Skutki naruszenia zasady rządów prawa oraz	
jej elementów składowych	II-207
12.6. Szczególna rola zasady rządów prawa w zewnętrznych	
działaniach Unii Europejskiej	II-208
Literatura uzupełniająca	II-210
Podstawowe dokumenty	II-211
Pytania podsumowujące	II-211
13. Nowe rządzenie w Unii Europejskiej <i>(Patrycja Dąbrowska)</i>	II-212
13.1. Wprowadzenie	II-212
13.2. Terminologia i istota koncepcji	II-213
13.2.1. Definiowanie pojęcia „rządzenie”	
w teoriach dotyczących państwa	II-213
13.2.2. Terminy „rządzenie” i „nowe rządzenie”	
w odniesieniu do Unii Europejskiej	II-214
13.2.3. Nowe rządzenie a tzw. klasyczna metoda wspólnotowa	II-215
13.2.4. Kontrowersje wokół koncepcji nowego rządzenia	II-217
13.3. Geneza	II-217
13.3.1. Potrzeba reform i nowych form realizowania	
polityk Unii Europejskiej	II-218
13.3.2. Strategia lizbońska	II-220
13.4. Ogólne założenia koncepcji nowego rządzenia	
w prawie Unii Europejskiej	II-221
13.4.1. Deklaracje i programy instytucji	II-221
13.4.2. Zasady prawa Unii Europejskiej o szczególnym	
znaczeniu	II-222

13.4.2.1. Zasada pomocniczości i proporcjonalności ...	II-222
13.4.2.2. Zasada otwartości i wzrost roli społeczeństwa obywatelskiego	II-224
13.5. Instrumenty prawne i nowatorskie sposoby realizowania polityk Unii Europejskiej	II-225
13.5.1. Wzrost znaczenia prawa miękkiego	II-226
13.5.2. Dyrektywy nowego podejścia – dyrektywy ramowe ...	II-227
13.5.3. Otwarta Metoda Koordynacji	II-228
13.5.4. Formy instytucjonalne	II-230
13.6. Zakończenie	II-230
Literatura uzupełniająca	II-231
Podstawowe dokumenty	II-233
Pytania podsumowujące	II-233
14. Wzmocniona współpraca w prawie Unii Europejskiej	
(<i>Monika Szwarc-Kuczer</i>)	II-234
14.1. Wprowadzenie	II-234
14.2. Wyrażenie zgody na rozpoczęcie wzmocnionej współpracy w ramach instytucjonalnych Unii Europejskiej	II-238
14.2.1. Procedura wyrażenia zgody	II-238
14.2.2. Warunki dopuszczalności wzmocnionej współpracy w ramach Unii Europejskiej	II-241
14.3. Funkcjonowanie wzmocnionej współpracy	II-242
14.3.1. Rozwiązania instytucjonalne	II-242
14.3.2. Przystąpienie państw członkowskich w późniejszym czasie	II-243
14.4. Szczególne formy wzmocnionej współpracy	II-246
14.4.1. Wzmocniona współpraca w dziedzinie Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony	II-246
14.4.2. Wzmocniona współpraca w ramach Współpracy Policyjnej i Sądowej w Sprawach Karnych	II-248
14.5. Znaczenie wzmocnionej współpracy dla procesów integracyjnych w ramach Unii Europejskiej	II-249
Literatura uzupełniająca	II-251
Podstawowe dokumenty	II-251
Pytania podsumowujące	II-252
Indeks	II-253